

Minden idők biciklistái, egyesüljete!

(A bicikli Oroszországban)

Az orosz nyelvben van egy gyakran használt mondás: „Feltalálta a biciklit!”, amit magyarrá a „Feltalálta a spanyolviaszkot!” szólással fordíthatunk. Vagyis arra vonatkozik, hogy valaki közismert dolgot újként, felfedezésként hirdet. E mondás meglete arra utal, hogy a bicikli Oroszországban nemcsak, hogy közismert, de nagyon is közkedvelt közlekedési eszköz, sőt szimbolikus tárgy volt. Moszkvában létezik egy *Biciklitörténeti Múzeum*, amelynek internetes honlapján (<http://www.old-velo.ru/hist.shtml>) a következő vonzó, egyetemességre utaló fejléccet találjuk: „Minden idők biciklistái, egyesüljete!”. (A fiatalabbak kedvéért: a Kommunista Kiáltvány jelszavának – „Világ proletárjai, egyesüljete!” – tréfás parafrazálása.) A Múzeum kiállítási tárgyai között több, Oroszországban és külföldön gyártott kerékpármodellt találunk, nagyon érdekes a fotógyűjtemény, amely többek között a furcsa régi biciklik híres tulajdonosait is bemutatja. Az egyik fényképen a nagy orosz író, *Lev Tolsztoj* látható, szakállasan, orosz ingben, kerékpárja mellett. Azt hiszem, jelképesnek tekinthető, hogy Tolsztoj, aki a természetes életmód megszállottja volt, paraszti munkát végzett, s aki élete utolsó szakaszában többnyire birtokán, Jasznaja Poljanában tartózkodott, hogy minél inkább távol legyen a bűnös civilizációtól, 1896-ban, 62 éves korában megtanult biciklizni. Ugyanebben az évben a moszkvai városparancsnok kiállított számára egy engedélyt, hogy biciklijével a városban is közlekedhessen. (Ugyanis engedély nélkül Moszkvában kerékpározni tilos volt.) Tolsztojt a Moszkvai amatőr biciklisták klubja tiszteletbeli tagjának választotta, kerékpárja ma is látható a Jasznaja Poljana-i Tolsztoj Múzeumban.

A bicikli Oroszországban az 1880-as évek második felében terjedt el és egyre kedveltebb lett az arisztokrácia körében. Ők hozták be az első külföldi modelleket Oroszországba. 1887-ben *Potyomkin herceg* adta ki Szentpéterváron az első bicikliről szóló könyvet, amely elsősorban a hadviselés szempontjait vette figyelembe, *A kerékpár és alkalmazása a hadi cselekmények során* címen. A cári család tagjai, III. Sándortól kezdődően szintén megtanultak biciklizni; a cári kerékpár-kollekció a Szentpétervár melletti Petrodvorec palotamúzeumában látható. Az 1880-as évek leghíresebb moszkvai biciklistája *Vlagyimir Suhov*, a híres építész (a Kijevei pályaudvar tervezője, az első moszkvai rádiótorony megalkotója) volt, aki bámulatba ejtette a moszkvaiakat, mikor *Penny farting* típusú kerékpárján, különböző nagyságú kerekeken gördült be a korzóra. Miután egyre nagyobb volt az igény a kerékpárokra, az 1890-es évek elején megindult a hazai gyártás is.

Az orosz bicikligyártást a *Dux* márka fémjelezte. A Dux gyárat 1893-ban alapították Moszkvában, tulajdonosa, majd fő részvényese egy eloroszosodott német, *Julij Meller*, az ismert sportoló és feltaláló, a Moszkvai amatőr biciklisták klubjának tiszteletbeli tagja volt. A gyár egy kis műhelyből nőtt ki, ahol acélcsöveket gyártottak, majd később külföldről megvásárolták a bicikligyártás jogát, és import alkatrészekből készült túra- és versenykerékpárokat, férfi-, női és gyermekbicikliket, valamint többülékes modelleket bocsátottak ki. Kerékpárjaik egyre tökéletesebbek lettek, s már 1896-ban Mellernek alkalma nyílt rá, hogy bemutassa modelljeit az Összorosországi Ipari és Művészeti Kiállításon Nyizsnyij Novgorodban, ahová barátaival a Dux első kétkerekű, négyülékes kerékpárján hajtott be. A gyár biciklijeit bronzéremmel jutalmazták. 1900-ra már a gyár évente több mint ezer kerékpárt állított elő. Miután ugyanebben az évben a gyár épülete leégett, Moszkva egyik külvárosában egy új, nagyobb üzemet építettek fel, amely mind a mai napig megőrződött. A gyár üzleteit Moszkvában 1895-ban, Szentpétervárott 1898-ban nyitották meg. Szintén 1900-ban megalkották az első orosz hadikerékpármodellt. Az orosz hadsereg többet vásárolt belőlük, felállítva az első orosz kerékpáros hadosztályt. A későbbiekben a Dux gyár motorkerékpárokat, autókat és repülőgépeket is gyártott. 1918-ban államosították és repülőgépgyárrá alakították át. A leghíresebb Dux-kerékpár-tulajdonos *Konsztantyin Ciolkovszkij*, filozófus és feltaláló, az orosz úrhajózás atyja volt, aki 1905-ben vásárolta meg biciklijét, és haláláig ezen kerekedett Kaluga városában. Az ő biciklije is ki van állítva a városi múzeumban.

Kerékpárversenyeket először a Szentpétervári Kerékpáros Társaság kezdeményezett.

Szergej Mihajlovics nagyherceg, a Társaság tiszteletbeli elnöke 1895-ben hirdette meg az első kerékpáros üldözőversenyt Moszkva és Szentpétervár között, melyen maga is részt vett.

A bolsevikok közül is többen bicikliztek. Két, említésre méltó eset velük kapcsolatban a kerékpár-balesetekhez köthető. *Vlagyimir Uljanov (Lenin)* Svájcban rendszeresen biciklin közlekedett mindaddig, míg egyszer el nem gázolta egy lovaskocsi. A szovjet történészek később ezt az esetet úgy találták, mint merényletkísérletet az orosz forradalom vezetője ellen. A másik kerékpár-balesetet elszenvedő bolsevik, *Szergej Kamo (Ter-Petroszjan)*, Sztálin közeli munkatársa volt, aki vele együtt részt vett 1908-ban a tifliszi bank kirablásában. Ter-Petroszjant 1923-ban, mikor biciklizett az egyik moszkvai utcán, ki tudja, miért, elgázolta egy teherautó. A bolsevik vezető a balesetben életét veszítette.

Az orosz irodalomban a bicikli, mint mindenütt másutt, főként a gyermekirodalomban jelenik meg. Viszont szimbolikus tárgyként funkcionált az utolsó oroszországi avantgárd csoportosulás, az OBERIU (Reális művészeti egyesülés) performance-ain, 1928–29-ben. *Danyil Harmsz* (1905–1942), költő és filozófus, az egyesülés vezéralakja az OBERIU *Három baloldali óra* nevezetű, inkább tiltott, mint megtűrt rendezvényein háromkerekű gyermekbiciklivel ment ki a színpadra, s így szavalt furcsa verseit. A bicikli szimbolikus kihívást jelentett a páncélautókkal és a tankokkal, a rendszer világalomra törő agressziójával szemben.

Az orosz álmoskönyvek szerint (<http://www.litportal.ru/sonnik>) a bicikli állandó, univerzális metaforája az emberi életnek, a felnőtte válás folyamatának. Ha valaki álmában hegynek felfelé biciklizik, azt jelenti, hogy a jövőben remek perspektívák nyílnak meg előtte. Ha viszont azt látja álmában, hogy egy nő lefelé biciklizik a hegyről, ez azt jelenti, hogy óvnia kell a jó hírt, vigyáznia kell az egészségére, mert a közeljövőben váratlan, kellemetlen események következhetnek be. A bicikli a szexuális vágy szimbóluma is (a freudista értelmezés szellemében), azé a kívánságé, hogy teljességében birtokoljuk partnerünket. Például egy férfi a következő álmot látta: postás egy kisvárosban, és biciklin hordja szét a leveleket. Gyorsan halad előre egy egyenes utcán, mikor megállítja a rendőr, és közli vele, hogy az út le van zárva. Erre a férfi befordul egy másik utcába, de kiderül, hogy ez is el van torlaszolva. Majd egy szűk, kis utcába hajt be, kerekedik a házak között, de az is véget ér – zsákutca. Az álmoskönyv tanúsága szerint ez egy kompenzációs álom, melyben a biciklizés egyértelműen a nemi aktus élvezetére utal, de az elzárt utak és a zsákutca jelzik a szorongást; vagyis a férfi a valóságban attól retteg, hogy nem teljesezhet be a szexuális kapcsolata.

Hogy mennyire higgyünk az orosz álmoskönyvnek, vagy mennyire ne – ebben nem tudok tanácsot adni. Viszont az oroszok többségének egyetértésével s Lev Tolsztoj példáját követve nyugodtan javasolhatom – biciklizzünk!